

Deo militavit, professione et habitu clericus, gradu diaconus, officio scholasticus: procedente vero tempore in majorem ecclesiam Sanctæ Mariæ Sanctique Lamberti ab Oberio episcopo honorabiliter translatus, et a prioribus gratanter exceptus, usque ad obitum felicitis memoriæ Friderici episcopi, annis fere viginti, pro Ecclesiasticis negotiis ad diversas personas et Ecclesias multas insignes conscripsit epistolas, quæ a plerisque summo conservantur et legantur studio, etc. Harum forte epistolarum non ultima fuit opusculum quod nos Libellum seu Tractatum de libero arbitrio inscripsimus, secuti fidem antiqui codicis illustris nobisque amicissimi viri, domini Zachariæ ab Uffenbach, et Joannis Trithemii, qui libro De scriptoribus eccl., cap. 328, inter Opera Algeri diserte recenset De gratia et libero arbitrio librum unum, cujus initium sit: Sciendum est quod liberum. Etsi enim opusculum, ut nunc est, nullam epistolæ formam referat, fieri tamen potuit ut a librariis compendii gratia ea detruncata et prætermissa sint quæ pro more epistolis præponuntur et subjunguntur, id quod pluribus exemplis facile demonstrari posset. Cæterum Algerus, mirum est, quam dilucide Catholiceque gravissimas intricatissimasque de gratia, prædestinatione ac libero arbitrio quæstiones in brevissimo isto opusculo dissolverit, adeo ut audacter pronuntiare liceat plus lucis in hujusmodi controversiis ex eo uno quam ex pluribus etiam recentiorum scholasticorum voluminibus peti posse. Scripturunculam vel obiter percurrat qui gloriosius nos de ea prædicasse putaverit.

DIVI ALGERI

CANONICI LEODIENSIS

LIBELLUS DE LIBERO ARBITRIO.

(Edidit D. Bernardus Pæzius, *Thea. Anecd.*, t. IV, part. II, col. 111, ex inclita bibliotheca ms. illustris viri domini Zachariæ Conradi ab Uffenbach.)

CAPUT PRIMUM.

Quale fuerit Adæ liberum arbitrium ante et post lapsum.

Sciendum est quod liberum arbitrium dicitur habuisse primus homo, antequam per gustum pomi esset effectus servus peccati. Sed, cum habuisset liberum arbitrium, videndum est quæ libertas illius arbitrio fuerit.

Arbitrium certe liberum fuit, quandiu suæ potestatis exstitit, ita ut, nulla vi cogente nec Dei nec diaboli, quod vellet bonum aut malum faceret. Sed, cum liberum esset hoc respectu, quia nullo dominio, nulla vi cogi poterat, ut vellet aliquid aut nollet, per se tamen debile erat, ita ut ex sua debilitate cadere posset, si diabolo non cogenti, sed suadenti consentiret. Sed stare ex sua virtute nullo modo posset, etiamsi vellet, nisi consilio Dei credens, ut vellet bonum, quod bene vellet, persisteret per ejusdem Dei auxilium.

Cum ergo Adam liberam voluntatem haberet et propriam, non propriam habebat possibilitatem, sed alienam, ut esset in homine, quod juste a Deo remuneraretur; libera scilicet voluntas, quæ Deo non coacta serviret, et esset in Deo unde glorificaretur cum hominem sua virtute roboraret. Quia igitur liber erat Adam et infirmus, postquam sibi nimis est confusus, ex libero arbitrio hosti consensit, et per fragilitatem suam cecidit: qui si Domino soli confusus fuisset, Domino auxiliante, nullatenus atque cecidisset.

Sed, cum post primi patris lapsum totus orbis esset servus peccati, venit Dominus nos pristino restituens gradui, reddens arbitrium primi hominis liberum sicut prius a vi extranea, sed non a debilitate pro-

pria, ut nemo sit qui de se præsumat, sed in solo Deo semper confidat.

CAPUT II

Nec prædestinatio bonorum ad præmium, nec præsentia malorum ad pœnam obest libero arbitrio

Sed huic libero arbitrio videtur contrarium, quod Dominus sanctis ab æterno vitam æternam prædestinavit, et similiter causam vitæ æternæ, meritum scilicet præordinavit; reprobis autem mortem æternam, sed non mortis æternæ causam, quia Deus nulli peccata sua prædestinavit. Non enim est Dei disponere quomodo peccator peccet, sed tamen, cum sciat eum peccaturum, mortem ei præordinat [*Apo-graphum*, præordinaret], ut verus iudex. Si autem præordinat et prædestinat vitam bono et mortem malo, videtur vim inferre libero arbitrio; quia, cum prædestinatio sua falli non possit, necesse est ut malus sit quem prædestinavit ad mortem, et bonus sit quem prædestinavit ad vitam: et si necesse est hunc esse bonum et illum malum, perit ergo liberum arbitrium, quod necessitate cogitur.

Quod si arbitrium non est liberum, sed cogitur necessitate, non est culpandus ille, qui, velit, nolit, peccat; neque laudandus qui, velit, nolit, bene agit, sed laus et culpa soli cogenti est imputanda. Cur ergo pœna est malis et gloria justis? Non est itaque præmium quod justis remunerantur, sed sola Dei gratia; nec est vindicta, quod injusti puniuntur, sed injuria, quod absit!

Prædestinatio enim Dei nulla vi cogit nos ad bonum vel ad malum; sed Deus apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio (*Jac. 1, 17*), ab æterno ea, quæ futura sunt nobis, in conspectu suo præsentia habuit, et quales vos futuri

essenus, tanquam præsentes oculo ad oculum vidit, et quales nos aut ex nostra pravitate, aut ex iustitia sibi præsenterat, tales ut præsentes dijudicavit.

Quæ enim sunt apud nos præterita aut futura, a conspectu Dei nunquam transeunt, sed semper præsentiæ sunt. Unde et Dominus in Evangelio: *Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt* (Matth. xxiv, 35). Si autem verba, quæ apud nos in momento transeunt, apud Deum semper manent, quis dubitet quin in conspectu Dei omnia sint permanentia, quæ apud nos transitoria? Sicut enim visus coronam circuli totam simul videt, quem tactus non nisi particulatim palpando sentit, sic Deus simul videt omnia, quorum nos non nisi particulatim diversis temporibus videmus aliqua.

Si ergo semper in conspectu ejus fuimus et præsentialiter nos vidit, quales aut ex ipso futuri essemus in bonum, aut non ex ipso, sed ex nobis futuri essemus in malum, non inconveniens fecit, si cum diversa videret merita, diversa etiam nobis disponeret præmia. Pravitas nostra ab æterno se malam in conspectu Dei ex sua nequitia præsentavit: Deus illam ad mortem destinavit.

CAPUT III.

Æterna Dei visio, qua omnes sibi actiones nostras semper præsentes habuit, iisdem nullam necessitatem infert, sed omnino liberas relinquit.

Quid ergo? Coegit nos Deus ut mali sibi videmur ab æterno? Absit! Nam nos ei potius obtulimus ut nos malos videret. Verbi gratia: Si video jacere aliquem, necesse est quidem ut ille jaceat quem jacere video, aut falsum est illud, quod ego eum jacere videam. Illa vero necessitas an a jacente est, an a vidente? Utique non a vidente infertur necessitas ut jaceat, sed ab illo, qui se deposuit ut jaceret. Dominus igitur, cui nihil est præteritum aut futurum, nos sibi præsentes semper esse malos vidit, non ut ille visus necessitatem inferret pravitatis, sed quia pravitas illa latere nequivit præscientiam judicis. Nunquid enim Petrus Dominum negavit, quia Dominus dixit: *Ter me negabis?* (Matth. xxvi, 34) aut nunquid Judas tradidit, quia Dominus dixit: *Tu me trades?* aut nunquid Lazarus mortuus est, quia Dominus dixit: *Lazarus dormit?* (Joan. xi 11.) Utique priusquam hoc de eis diceret, Lazarus jam mortuus erat; Judas autem jam Judæos de traditione convenerat; solus Petrus, cum de negatione audisset, se non negaturum jurabat. Sed tamen ex verbis Domini non magis coactus est Petrus ut faceret quod volebat, quam Judas ut faceret quod volebat. Nefas enim erat, scientem omnia nescire, quæ istis essent futura.

CAPUT IV.

An meritis et precibus nostris possit prædestinatio obtineri

Sicut ergo prædestinatio ad mortem non cogit malos ut pereant, sic etiam prædestinatio ad vitam non cogit bonos ut salventur. Sed, cum Dominus bonos ad vitam prædestinaverit, ita eos prædestinavit ut ipsa sua prædestinatio meritis et precibus nostris obtineatur. Nonne enim Abrahæ Dominus dixit: *In Isaac vocabitur tibi semen?* (Gen. xxi, 12.) Sed, licet in Isaac Dominus promisisset fecunditatem seminis, tamen uxor ipsius Isaac fuit sterilis. Oravit autem Isaac et dedit Deus conceptum Rebecæ. Si ergo Deus promisit ei fecunditatem et dedit sterilitatem; Isaac autem oravit et fecunditatem impetravit, quid aliud est nisi quod oratio prædestinationem obtinuit? Unde colligi potest quod Deus ita nobis bona sua promittit, ut tamen labore nostro acquirantur: quod si vulerimus allaborare, in omnibus quæ hinc agemus nobis cooperabitur.

CAPUT V

Arbitrium nostrum sic nunc liberum est, ut mala ex se solo, bona non nisi ex gratia velle possit.

Notandum autem quia, cum arbitrium nostrum, ut dictum est, liberum sit ab extranea violentia, non tandem quantum ad se liberum est absolute, ut sicut a se simpliciter habet ut malum velit, sic et a se habeat bonum velle sine aspirante gratia: quod et cum a nobis habeamus non videre, si oculos claudimus, non tamen a nobis simpliciter habemus videre, etiamsi oculos aperimus, nisi splendore aliquo illuminemur: et sicut splendor non potest non illuminare, si oculi aperiantur, cum præsens sit; sic gratia Dei non potest bonæ voluntati nostræ sibi applicitæ non aspirare, cum omnibus proposita sit.

CIRCA ANNUM MCL

HENRICUS SALTERIENSIS

NOTITIA

(FABRIC. *Biblioth. med. et inf. Lat.*, t. III, p. 227)

Henricus Salteriensis, Hibernus monachus, circa annum 1150 scripsit ad Henricum abbatem de Sartis, De Purgatorio S. Patricii (incertum veteris ne illius, an potius Patricii abbatis circa annum 850), sive